

пес. Наистина в него остава открит въпросът за ролята на Йовковите етически възгледи във формирането на съвременните хуманистично-художествени концепции, както и за актуализирането на авторите изобразителни принципи в поетиката на 60-те и 70-те години. От друга страна, статиите в сборника са неравностойни в качествено отношение. Чувствува се отсъствието на авторите, които допринесоха през 60-те години за преоценката на Йовковото творчество. Във всеки случай благотворното влияние на тази преценка личи и днес — „Нови изследвания“ са неопровержим документ както за непреходното значение на Йовковата проза в националния духовен живот, така и за актуалността ѝ в съвременните ни социално-хуманистични търсения.

Сабина Белева

„ЧЕХИ И БЪЛГАРИ. КУЛТУРНИ ВЗАИМООТНОШЕНИЯ“ ОТ ЗДЕНЕК УРБАН.
С., 1981, Изд. на ОФ

Под това заглавие книгата на изтъкнатия чешки българист Зденек Урбан разглежда историята на литературните и културните взаимовръзки между двата славянски народа преимуществено на едно контактологично равнище. Още в началото трябва да отбележим, че в този обем неговата книга няма възможност да обхване и представи цялостно, като система от връзки, проблема, което изисква между другото нейното включване и на други нива на изследване — стилистични, типологически и пр. с произтичащите от това възможности и рискове. Така, както е реализирана, книгата на проф. Урбан няма да ни впечатли и с някакъв новаторски подход към изследваните факти и явления, но в нея има нещо, което ни задължава да я оценим като важна негова заслуга в развитието на чешката българистика. А това е научната му добросъвестност, завидното му в своята последователност и постоянство доверие към логиката на историко-литературните факти.

Книгата включва няколко студии и статии, които разглеждат най-съществените моменти от литературните и културно-историческите отношения между чехи и българи през XIX и XX в. Въпреки че авторът не скрива и тук предпочитанията си към определено тематическо единство, обединяващият принцип на сборника се определя и от усилията му за единство в изследователския подход. Урбан има един постоянно действащ фактор, който детерминира в голяма степен маниера му на изследвач в областта на междуславянските културни традиции и отношения: доверието му към фактите, но и съмнението в тяхната изчерпателност, завършеност, окръженост. Затова той постоянно и упорито се връща към тези факти, анализира ги, уточнява и стабилизира представите ни за тях, за да извлече същността им. В желанието

да бъде оптимално точен в своите преценки и изводи авторът винаги се стреми да стесни обема на неаргументираните твърдения, на догадките и предположенията. Това дава своето отражение върху количествено-обемното съотношение между отделните изследвания в сборника, но поддържа едно ниво на качествена аргументировка и приемливост на тезата. От такава гледна точка всяка от поместените в книгата студии и статии съдържа определени приноси моменти, но най-съществен принос бележат по-обемните изследвания на автора: „Показален“ на Раковски и неговият отзвук в Чехия, „Божена Немцова и България“, „Отношението към личността и литературното дело на Христо Ботев в Чехия (1871—1918)“ и др.

В първата студия не само се дават ценни указания за причините, породили широкия отзвук към книгата на бележития деец на Българското възраждане в Чехия, но за първи път в чешката българистика се прави аргументиран опит да се реабилитират нейните научни и художествени качества. Неслучайно към това първо българско систематично ръководство по етнография и фолклор проявяват най-значителен интерес и авторитетни чешки учени като Ригер, Воцел, Дуновски, а по-късно Махал, Поливка и др., но и първокласни майстори на чешкото художествено слово и вещи познавачи на славянския фолклор като К. Я. Ербен, Б. Немцова. Със своя богат доказателствен материал тази студия на проф. Урбан убедително сочи, че интересът сред чешките научни и културни среди към „Показалецът“ на Раковски се детерминира не само и не просто от обаятелната личност на неговия автор, а преди всичко от действителната научна стойност на труда, от огромното богатство на събрания и систематизиран в него фолклорен и етнографски материал.

Тематично и концепционно свързано с първата студия е второто изследване на Урбан — „Божена Немцова и България“. Тук авторът съсредоточава своето внимание предимно върху „литературните резултати“ от интереса на големата чешка писателка към България. В резултат на конкретни наблюдения и анализи на преводите, които Немцова прави на някои български народни приказки и етнографски очерци, свързани със старинни народни обичаи и представи, авторът преобръща вкоренения досега възглед за случайния, епизодичен характер на този интерес на Немцова към България и българите. И тук изводът на автора, който почива на солидна фактическа аргументация, не буди съмнение в своята безспорност.

Важно място в книгата заема и студията „Отношението към личността и литературното дело на Христо Ботев в Чехия — 1871—1918 г.“ Тя има характер на едно последователно и обширно изложение за отношението към личността на гениялния български поет и революционер в Чехия, за преводите и ре-

цепцията на неговата поезия и публицистика в чешка среда. Тук заслужават внимание критическите оценки на автора по повод интерпретацията на идеологията и поетическото творчество на Христо Ботев в Чехия, усилията му да извлече и свърже тези интерпретации с цялостния контекст, в който попадат Ботевите преводи, със „степената на симпатии или антипатии към идеята същност на Ботевото творчество“, регулирани от характера и пивото на обществена и политическата активност в самата Чехия, от характера и същността на идеологическите и естетическите позиции. Така авторът успява да изгради една явна в основата си представа за различните моменти, през които минава възприемането, а оттам и отношението към личността и литературното дело на Христо Ботев в Чехия.

Общата панорама на чешко-българските литературни и културно-исторически взаимодействия се допълва и обогатява от редица още студии и статии („Отношението на Иван Вазов към Чехия и чешката култура“, „Към проучванията на живота и творчеството на Кирил Христов“, „Беджрих Вацлавек и Йордан Йовков“, „Нерудовата арабеска „Лоретанските камбанки“ и поетичната перифраза на Е. Багряна“, „Никола Вапцаров и Иржи Волкер“ и др.), което не само свидетелства за постоянен интерес на чешкия учен към тази проблематика, но е и един повик към по-младото поколение чешки българисти и български бохемисти за разширяване и задълбочаване на изследванията в тази важна област на славистиката. Книгата на Зденек Урбан — потвърждение и продължение на дългогодишните му усилия, създава в същото време необходимите предпоставки за това.

Николай Даскалов

LITERARISCHE WIDERSPIEGELUNG, GESCHICHTLICHE UND THEORETISCHE DIMENSIONEN EINES PROBLEMS.

Herausgeber: Akademie der
Wissenschaften der DDR.
Leitung und Gesamtreдаktion Dieter
Schlenstedt.
Aufbau-Verlag Berlin und Weimar, 1981. 758 S.
ЛИТЕРАТУРНО ОТРАЖЕНИЕ.
ИСТОРИЧЕСКИ И ТЕОРЕТИЧНИ
ИЗМЕРЕНИЯ НА ЕДИН ПРОБЛЕМ.
изд. Академия на науките на ГДР.
Ръководство и редакция Дитер Шленщед.
Ауфбау-верлаг Берлин и Ваймар, 1981. 758 с.

През 1976 г. колектив изследователи от Академията на науките на ГДР публикува „Общество. Литература. Четене“, приносен теоретичен труд върху проблеми на литературната рецепция. Може би малко неочакван за онези, които го познават, е теоретичният ракурс в новия сборник студии на изследователите, осъществен под ръководството на Дитер Шленщед. Авторы на сборника са Карлхайнц Барк, Бригите Бурмайстер, Мартин Фонтнус, Волфганг Клайн, Дитер Кли-

хе, Ханс-Юрген Ленерт, Роземари Ленер, Ингеборг Мюнци-Кьонен и Клаус Шедке.

Техните научни търсения са обхванати по хронологическите си рамки и разностранни по конкретния си обект на изследване. Но те са обединени от стремежа да се постави в нова светлина един традиционен за марксистическата литературна теория проблем — отражението в литературата. Преосмислянето и уточняването на този проблем е необходимо според авторите с оглед на развитието на художествената практика и на литературната теория — възникването на нови художествени явления и теоретични схващания, кристализирани във връзка с тях през последните десетилетия (включване на комуникативните и функционалните аспекти в разглеждането на литературата).

Мотивите за избора на проблематиката, принципите и общата изходна позиция на нейното разработване са пояснени в предговора от Дитер Шленщед. Авторите са водени от амбицията да дадат свой принос в разработването на въпроса за отношенията на отражение (Widerspiegelungsbeziehungen) в литературата, като изхождат от разбирането си за принципно важната роля на идеята за отражението в марксистическата теория за изкуството и литературата. Анализират и историческото развитие на тази теория, те отбелязват наличието на противоречие „между решителността, с която по принцип се отстоява идеята за отражението, и слабата общовалидност на конкретните ѝ интерпретации“. Спорните въпроси засягат според тях не само нейното значение, но и преди всичко нейното съдържание. Съвременната постановка на проблема „отражение“ изисква да се отчетат и да се превъзмогнат както абсолютизирането, така и едностранчивостта или опростяването му. Книгата „съдържа предложение за решаване на проблемната ситуация“, като не просто взема отношение към полемиката „за“ и „против“ използването на категорията отражение, но осмисля преди всичко актуалното ѝ значение и приложение в марксистическата литературна наука.

Със своя труд авторите отговарят също на въпроси и критика, отправени към „Общество. Литература. Четене“ и опиращи до проблема за отражението. В тази насока тяхното ново изследване е и самокритично продължение и доразвиване на продуктивните теоретико-методологически принципи на „Общество. Литература. Четене“.

Със съзнание за трудностите и рисковете на избраната тема, пред вид на еволюиращите във времето и често противоречащи си интерпретации на теорията за отражението, на нейното точно съдържание и използване в литературната теория, авторите не търсят окончателни отговори на проблема. Чрез неговото историческо осмисляне и съвременно осветляване те се стремят да разкрият идеята за отражението откъм нейните продуктивни възможности за характеризиране